

АЛЕКСАНДАР ТОМАШЕВИЋ

ГАЛЕРИЈА РТС

Радио Телевизија Србије

ОД 6. ОКТОБРА
ДО 6. НОВЕМБРА 2005.

ЖИВОТ

“(...) непредвидив у понашању и поступцима, био је крајње систематичан у раду.”

Стојан Ђелић, 1980. г.

Представљајући се у скромном каталогу последње од свега три самосталне изложбе што их је за живота приредио, оне која је одржана од 16. до 30. јануара 1967. у Галерији Дома ЈНА у Београду, Александар ТОМАШЕВИЋ је, пишући о себи у трећем лицу, дао следеће податке:

1921 (5. VIII) - рођен у Соко Бањи; средња школа у Косовској Митровици, Скопљу и Београду

1942 - 1943 - ђак Јосифеве Уметничке школе

1946 - ђак Школе за примењену уметност

1947 - 1952 - на Академији ликовних уметности у Београду;

1949 - у Паризу, на Ecole des Beaux arts, у атељеу за фреску;

1952 - 1953 - у Паризу на специјализацији за конзервацију слика

1953 - 1962 - сликар-конзерватор Савезног института за заштиту споменика културе у Београду

1955 - у Бриселу, на специјализацији за конзервацију слика

1962 - доцент Академије за примењене уметности у Београду

Од 1952. излаже са групом *Самостални*, на изложбама УЛУС-а и на изложбама нашег сликарства у иностранству (Варшава, Александрија, Њу Делхи, Алжир, Париз, Софија, Нешател). Самостално излагао цртеже **1954. Од 1955. до 1960.** са *Децембарском групом*.

Наставници-сликари кроз школовање: Јефта Ванчетовић, Христифор Црниловић, Младен Јосић, Јован Бијелић, Зора Петровић, Фрања Радочај, Светолик Лукић, Владимир Предајевић, Иван Табаковић, Михаило Петров, Недељко Гвозденовић, Ducos De La Haille, Albert Philippot .”

Ово његово кратко представљање требало би допунити следећим важним подацима:

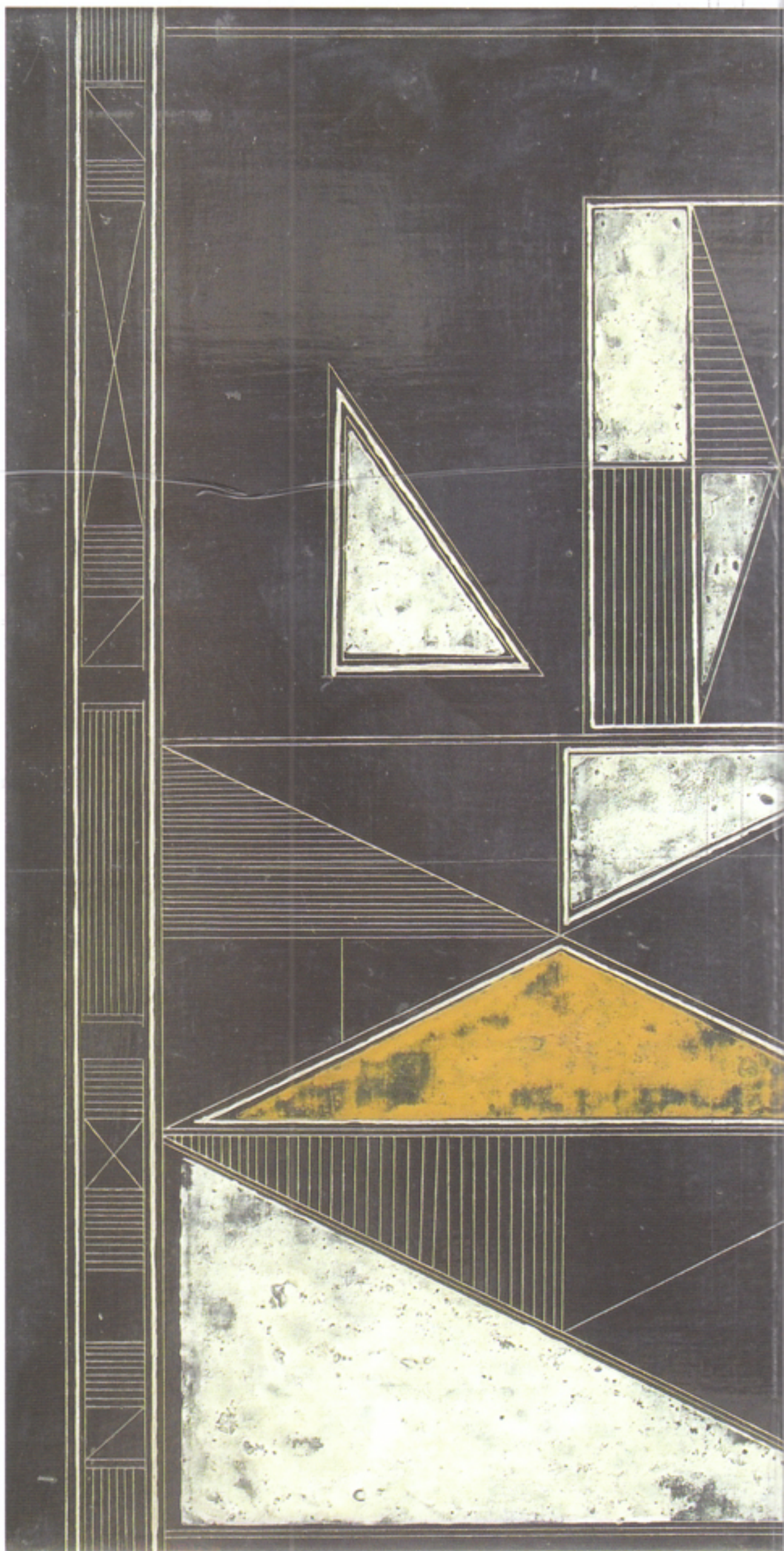
- **почетком 1944.** радио је кратко као сеоски учитељ на Копанику и потом је ступио у Ибарски партизански одред;
- као рестауратор и конзерватор радио је на заштити комплекса фреска у цркви Свете Софије (Охрид, до **1954**), у манстиру Морачи

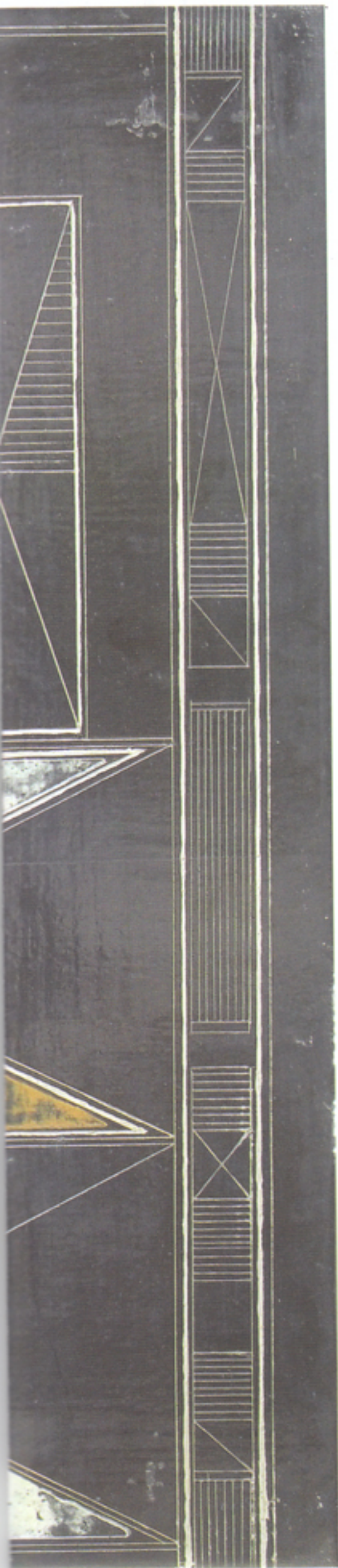
(1954-1956), затим у црквама Ваведења (Липљан, 1955 -1958) и Светог Петра (Бијело Поље, 1955 - 1957)), у манастиру Хиландару (Света Гора, 1954-1960) и Светим Апостолима (Пећка патријаршија, 1958-1961);

- **1961.** добио је откупну награду на конкурс за Савезно извршно веће у Београду и одликован је Орденом рада са сребрним венцем;
- **1967.** добио је прву награду с правом на извођење мозаика, на конкурс за позориште у Ужицу и изабран је за члана Међународне Академије за керамику у Женеви (Унеско);
- **1968.** награђен је на Првом тријеналу керамике у Суботици и добио је Октобарску награду града Београда;
- очито под утицајем Х. Црниловића рано је почео да се бави сакупљањем народних рукотворина. Тако је оставио збирку од преко три хиљаде предмета, претежно керамике и изворне грнчарије;
- умро је изненада 19. јуна **1968**, као ванредни професор Академије примењених уметности, усред познатих студентских немира, само неколико дана пре отварања четврте самосталне изложбе за коју је извршио све неопходне припреме;
- после смрти приређене су још ретроспективне изложбе његових дела у: *Галерији Улуса* у Београду (24. јун - 5. јул **1968**), *Уметничком павиљону Цвијета Зузорић* у Београду (11. фебруар - 3. март **1980**), *Галерији Улуса* у Београду (са Лазарем Возаревићем, 21. август - 9. септембар 1989), *Галерији Општинског музеја у Косовској Митровици* (24 - 28. фебруар **1995**), *Галерији Zepher* у Београду (2 - 27. март **1995**) и *Галерији ликовних уметности Поклон збирке Рајка Мамузића* у Новом Саду (марта - априла **1999**);
- аутор је више студија и чланака из области заштите културних добара, у првом реду из конзервације и рестаурације.

ДЕЛО

Своје уметничко верују, суштину своје ликовне поетике, Томашевић је изнео у кратком предговору каталога изложбе коју је приредио у Галерији

Дома ЈНА, опет пишући у трећем лицу:

“Уверен да универзално треба да се тражи у нашем културном наслеђу, у свету древне уметности, изучавао средњовековне српске фреске, држећи до свог сопственог доживљаја и израза кроз њихове мотиве, јако наглашену контуру и “обрнуту перспективу”, кроз односе боја и светло тамног, тражећи ту поруку дубоко испод патине и ожиљака на површини остареле материје. Од 1955. године свео палету на црну, белу, неколико сивих и окер, а круг својих истраживања проширио и на оно у нашем наслеђу што је ван круга смог сликарства - посебно на неке ритмове које налази усредсређене у зидању и на фасадама средњовековне архитектуре.

У даљем раду, у сликама направљеним после 1963. године, ослобађао се фабулације, формула иконографије и окретао праизворима: орнаменталном симболу и знаку, тражећи их и даље једнако и у уметничким делима и у народним творевинама - сликарству и архитектури, тканинама и керамичи, израђевинама од дрвета, метала, камена да би се посветио суштеству њиховом, унутрашњем духу који је за њега хармонија изражена језиком геометрије. За њега је геометрија симбол оне превасходне уметности која тражи хармонични поредак у свету и човеку, која се супротставља хаосу и аморфности, у прошлости и, у исти мах је и визија и наговештај долазећег склада.”

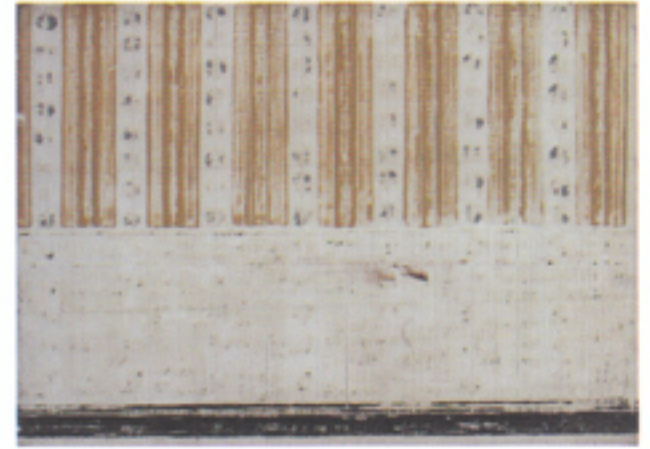
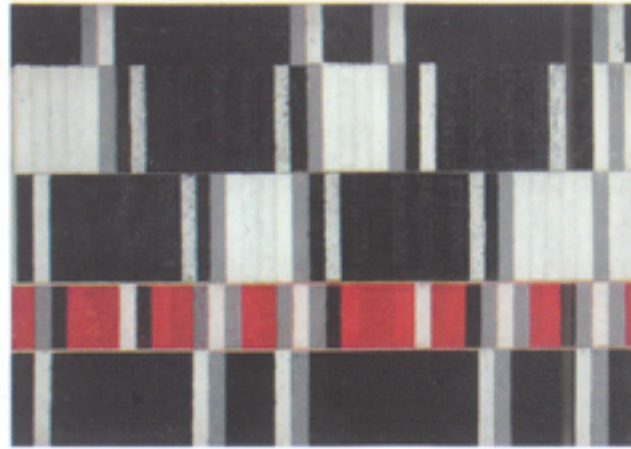
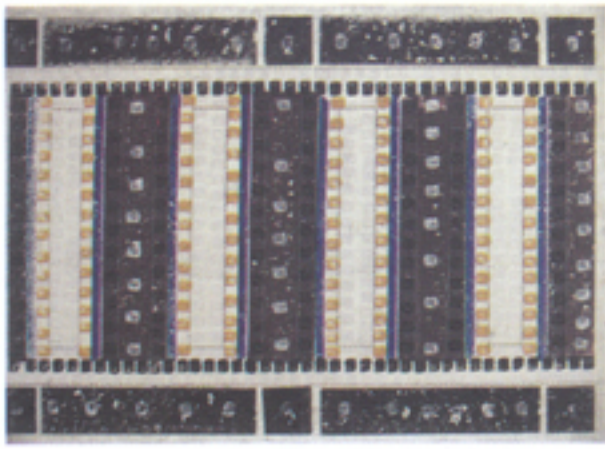
Пошто је добро проникао у суштину Томашевићеве ликовне поетике, Радомир Константиновић је у предговору његове самосталне изложбе одржане у лето 1968, нажалост у време оплакивања уметникове преране смрти, написао редове који се могу прихватити као мото његовог стваралаштва у целини. Ти редови гласе: “Томашевићево највише откриће је бесмртност симбола: симбол не умире са значењем јер његова функција не мора бити у служби смисла; функција симбола је, после смрти значења, функција музичка и функција чисто ликовна: тамо где умирем као смисао, васкравам као чист звук, као чиста линија.”

ЗНАЧАЈ

Све што је радио и чега год се прихватио *Александар ТОМАШЕВИЋ*, а био је ренесансно свестран, наднаравно даровит и нарасве радознао, доносило је резултате вредне дубоког поштовања. При томе ваља знати да је овај *Косметски рис*, како га је назвао Лазар Трифуновић, живео и делао тако интензивно као да је знао да неће дочекати четрдесетседми рођендан. Тешко је стога и сада, толико деценија после његове изненадне и стога непрболне смрти, одредити у чему је предњачио: да ли је као сликар био бољи од конзерватора, односно да ли је као ликовни педагог засенио колекционара или да ли је као кописта превазишао научника и тако редом.

У сваком случају, добру прилику да се упозна Томашевићев живот, његове разнородне делатности и пре свега да се разуме и схвати његово сликарско дело, пружа текст њему духовно сродног и блиског пријатеља, такође сликара, педагога, ликовног критичара и теоретичара уметности Стојана Ћелића. Он је у каталогу ретроспективне изложбе дела Александра Томашевића, што је била приређена у Уметничком павиљону

на Малом Калемгдану фебруара 1980, пружио свежу, другарством обојену, што не значи и пристрасну, анализу његове личности, природе његовог стваралачког механизма, његових светоназора, убеђења, сумњи, колебања, размишљања, естетичких схватања, идејних и идеолошких ставова итд. Тако се захваљујући Ђелићевим тумачењима и запажањима могу једноставно открити првобитни утицају и разни узорци, затим пратити токови Томашевићевог уметничког сазревања, тачније његовог постепеног и осмишљеног сажимања ликовних елемената с циљем да се минимумом пластичних средстава постигне максимум изражајности, уз чврсто уверење да се до лепоте као постављеног циља стиже не онда када има шта да се дода, него када нема шта да се одузме. Управо по томе како је текао тај процес, могу да се прате промене и утврђује структура Томашевићевог стваралаштва у целини. Тачније, може да се следи развој од најраније фазе, обележене разуђеним формама изражавања које су изведене из поетике контролисаног експресионизма, до оне најобимније и најважније настале пред крај живота, одређене духом строге геометријске апстракције чију је суштину дефинисао као симбол "... уметности која тражи хармоничан поредак у свету и човеку, која се супротставља хаосу и аморфности, у прошлости и садашњости и, у исти мах је визија и наговештај долазећег склада."

Међутим, паралелно са формалним и стога лако уочљивим током Томашевићевог ликовног развоја, који је с правом издељен у четири етапе, одвијао се и онај суштински, обележен тешком борбом која се водила на склиском тлу тешко решивих односа савременог стваралаштва према наслеђу. Мада у том погледу вишеструко оптерећен, породичним васпитањем, склоностима и улогом пионира у развоју наше модерне конзерваторске службе, ипак је он као сликар на крају извојевао пуну победу. Јер, сумње више нема, Томашевић је успео да пронађе праву меру којом се уметничка и културна баштина, наслеђе и традиција могу преточити у нове вредности, самосвојне и савремене, па стога универзалне и трајне. По томе, по тим особинама и врлинама што красе стваралаштво још неких његових савременика, попут Лазара Возаревића, Лазара Вујаклије, Стојана Ђелића, Богића Рисимовића Рисима, у једном краћем раздобљу и Миће Поповића, потом Миодрага Б. Протића и

Љубинке Јовановић, њему припада почасно место. Наиме, он је међу првима схватио шта је имао на уму Милан Кашанин када је упозоравао наше уметнике да небо над Сеном није као оно над Ушћем, односно он је најпотпуније делом остварио вредности што их је Растко Петровић својевремено поставио као услов да се прболи Европа и да се у њену цивилизацијску оставштину унесе оно што је код нас најбоље. У том погледу Александар Томашевић нема премца у историји српске уметности XX века.

Никола Кусовац

ПОПИС ИЗЛОЖЕНИХ ДЕЛА

1. МОЈ ОТАЦ, 1949.
уље на картону, 54 x 44 cm
2. ЕНТЕРИЈЕР (ДВЕ ФОТЕЉЕ), 1951.
темпера на картону, 64 x 40 cm
3. ИЗ МОЈЕ СОБЕ, 1952.
уље на платну, 55 x 47 cm
власник: Звонко Маловић, Лесковац
4. ПЛАВА КОЛИЦА, 1953.
уље на платну, 46 x 55 cm
5. ОХРИДСКА ПАСТРМКА, 1954.
уље на платну, 50 x 90 cm
6. ПОРТРЕТ ЛУТКЕ ЖАРКОВИЋ, 1956.
уље и темпера на платну, 65 x 47 cm
власник: др Борислав Жарковић,
Београд
7. ГОРДАНА У ЕНТЕРИЈЕРУ, 1956.
темпера и уље на платну, 50 x 70 cm
8. ПОЛИЦА, 1957.
уље и темпера на платну, 50 x 70 cm
9. ДАНИЛОВА ПРИПРАТА У ПЕЋИ, 1958.
уље и темпера на платну, 70 x 50 cm
власник: КНУ, Београд
10. БЕЛИ ПЕХАР, 1961.
уље и темпера на платну, 70 x 50 cm
власник: УКС, Београд
11. ЕНФОРМЕЛ II, 1962.
темпера на панелу, 50 x 70 cm
12. ФАСАДА, 1963.
темпера на панелу, 50 x 70 cm
13. ФАСАДА II, 1963.
темпера на панелу, 50 x 70 cm
14. ЕНФОРМЕЛ VI, 1963.
темпера на панелу, 70 x 50 cm
15. ЕНФОРМЕЛ VIII, 1963.
темпера на панелу, 70 x 50 cm
16. ДЕЛО 63/3, 1964.
темпера на панелу, 70 x 50 cm
17. ДЕЛО 63/5, 1964.
темпера на панелу, 70 x 50 cm
18. ДЕЛО 63/52, 1964.
темпера на панелу, 70 x 100 cm
19. ДЕЛО 63/44 (СЛИКА I), 1965.
темпера на панелу, 50 x 70 cm
20. ДЕЛО 63/8, 1966.
темпера на панелу, 70 x 50 cm
21. ДЕЛО 63/40, 1966.
темпера на панелу, 50 x 70 cm
22. ДЕЛО 63/42, 1966.
темпера на панелу, 70 x 50 cm
23. ДЕЛО 65/13, 1967.
дрвени бојени елементи, 50 x 70 cm
24. ДЕЛО, 65/17, 1967.
дрвени бојени елементи, 70 x 50 cm
25. ДЕЛО 65/18, 1967.
дрвени бојени елементи, 50 x 70 cm
26. ДЕЛО 65/26, 1967.
дрвени бојени елементи, 50 x 70 cm
27. ДЕЛО 65/38, 1968.
дрвени бојени елементи, 70 x 100 cm
28. ДЕЛО 65/39, 1968.
дрвени бојени елементи, 100 x 70 cm
29. ДЕЛО 65/44, 1968.
дрвени бојени елементи, 70 x 100 cm
30. ДЕЛО 65/47, 1968.
дрвени бојени елементи, 70 x 100 cm

Напомена

где није наведен власник дело је у поседу уметничких наследника, породице Томашевића из Београда

Председник савета РТС-а

за ликовно стваралаштво - Никола Мирков
 Аутор поставке - Никола Кусовац
 Продуцент - Мирослав Живковић
 Фотографија - Љубинко Кожул
 Дизајн - Зоран Блажина
 Блажина Дизајн Студио Београд
 Издавач - Радио-телевизија Србије
 За издавача - Александар Тијанић, генерални директор РТС
 Штампана - ПГП РТС
 Тираж - 500 Октобар 2005.